

La sensació de lloc en el pavelló

ALISON SMITHSON

Aquesta possibilitat idíl·lica va ser recuperada per a l'arquitectura amb la irrupció del Pavelló de Barcelona.

Ens considerem la tercera generació de l'arquitectura moderna, i amb aquest terme em refereixo a *Three Generations*, una obra penetrant de Peter Smithson, que l'autor va exposar a ILAUD i va publicar a l'informe anual de 1980 i, més tard, a *International Architect*, núm. 7, vol. 1.

Recentment, durant una breu estada a la casa Farnsworth vaig començar a reflexionar sobre l'«idil·li» entre el pavelló i el seu emplaçament.

En el nostre cas mateix, només ara estem aconseguint veure en perspectiva el nostre treball de fa vint-i-cinc anys, però serà la cinquena generació que s'esforçarà per ampliar el llenguatge de l'arquitectura moderna i per reconsiderar aquella relació. I dic la cinquena, perquè una de cada dues generacions sembla abandonar-lo. Segons que sembla, no sols ho abandonen per allò que els pertoca. La seva proximitat dels mestres els causa miopia i no els deixa veure que el portador del missatge es troba al seu costat. Descobriments que no els hauria d'acostar al plagi sinó a d'altres menesters: esdevenir éssers més «secrets» a través de la comprensió del missatge, o esdevenir arquitectes d'un arquitecte. Però és deixar el tema en mans d'observadors, més distanciat, de la mateixa manera que els historiadors ignoren més o menys Francesco di Giorgio, el qual va ocupar el seu lloc entre Alberti i Bramante.

En el moment present només puc referir-me lleugerament a la idea de lloc en el pavelló i observar que estic començant a reflexionar en el futur d'aquest tema. A tall d'exemple he triat un pavelló representatiu de cadascuna de les tres generacions: la casa Farnsworth, de Mies van der Rohe; la casa i l'estudi Eames; i el nostre propi pavelló solar de Folly a Fonthill. Em sembla que tots tres ofereixen actualment noves possibilitats d'habitabilitat informal, i tots tres —seguint la rehabilitació de l'idil·li que va suposar l'aparició del Pavelló de Barcelona— tenen certes característiques comunes.

Tots tres estan dissenyats per acollir la llum del sol; a Farnsworth i a Eames es controla el nivell de lluminositat per mitjà de cortines i d'altres mitjans.

A l'exterior immediat de tots tres pavellons hi ha una superfície estable que en permet estendre l'habitabilitat.

Tots es troben localitzats en el seu solar respectiu, de manera que ocupen un «camp correcte». Això és més evident quan es considera el pavelló solar dins el seu àmbit, que ve a representar una mena de nèt *neobrutalista* del Pavelló de Barcelona.

Dins cada pavelló —i dins cada territori— els espais poden ésser més o menys buits a acceptar una sèrie d'objectes que són extensions —o si voleu, els tentacles— de l'estil de vida creat pels ocupants.

Els espais admeten que s'utilitzin de maneres diferents.

Els espais no se senten buits quan els abandonem.

Els espais són habitables per una sola persona.

Els espais permeten que cadascun dels múltiples ocupants pugui arribar a sentir que posseeix amb exclusivitat una part del lloc... fins i tot en un dia de pluja.

Dins el territori l'ull es fixa sobre les superfícies estables o sobre la gespa que envolta la casa.

L'ull travessa els vidres de les finestres i contempla els arbres; s'atura en el pla mig; es fixa en els arbres dels marges del terreny; és a dir, l'ull té la sensació de posseir un espectre específic de la natura en cada camp visual, tots dins el territori.

També es té la sensació de posseir discretament el que hi ha més enllà del territori pròpiament dit; possessió que s'entén tant en el sentit visual com de suport a la idea de lloc.

A la casa Farnsworth és el riu Fox i la reserva natural a la riba més allunyada.

A Eames, l'Oceà Pacífic.

Al Pavelló solar, un horitzó de 360 graus a Wiltshire, un terç del qual correspon al bosc Fonthill, un altre terç a terrenys de conreu i el terç restant a Downland.

Podem apreciar les estacions... Podem mirar com neva des del confort del segle XX, i així successivament. Això permet apreciar d'una manera totalment nova els canvis durant el dia i les distintes estacions: s'aconsegueix assolir la reconciliació de l'home modern amb la natura.

Atesa la discreció dels tres pavellons, els ocells i els animals s'apropen entre ells sense miraments... Aquesta característica comuna és reforçada pel terreny mateix, que fa la impressió d'estar «com el vam trobar».
(Aquesta característica és present al Pavelló de Barcelona.)

Els plaers de què gaudeix l'ocupant en tant que observador s'estenen fins a la nit, quan els llums exteriors continuen oferint l'oportunitat de contemplar el terreny i li permeten veure'l de maneres diferents.

Els solars posseeixen un sentit de profunditat vertical: A Farnsworth aquesta profunditat l'aporta el nivell de l'aigua i després el llit del riu Fox; A Eames, la caiguda des del seu extrem fins a la platja i el mar; Al pavelló solar, el seu pou de 38 metres de profunditat, que és la mateixa longitud de la parcel·la.

Dos dels pavellons van ésser abandonats pels seus primers propietaris, perquè el soroll va destruir el seu àmbit. La topografia de la plataforma protegeix la sensació de lloc en el cas de Eames, encara que just a sota, a la carretera que voreja la platja, el nivell de soroll deu ser, ara, com a mínim el doble del que era als anys cinquanta. Semblaria molt difícil preservar als anys vuitanta la sensació de lloc en aquestes «democràcies del cotxe» en què el comboi tecnològic, que fuig de l'urbs, ocupa i habita les antigues parcel·les de les propietats petites i allunyades, d'una manera ben diferent a la que els era comuna, entre 1950 i 1970, als viatgers de cap de setmana i als estiuejants.